

AZƏRBAYCAN DİLİ

FƏNNİ ÜZRƏ ELEKTRON DƏRS VƏSƏİTİ

IV. Morfologiya

10. Sifət

Sifət

Ümumi grammatik mənasına görə əşyanın əlamətini bildirən nitq hissəsinə *sifət* deyilir. Sifət *necə? nə cür? hansı?* suallarından birinə cavab olur

1. İsim əşyanın adını, sifət isə əlamətini bildirir. Buna görə də sifət ismə aid olur.

**Maraqlı (kitab)
Ağıllı (oğlan)**

2. Cümlədə ən çox təyin və xəbər vəzifəsində işlənir. Sifət yalnız o vaxt xəbər yerində çıxış edir ki, isimdən əvvəl işlənməsin və müvafiq xəbər şəkilçiləri qəbul etsin.

**Qənd şirindir.
Sən ağıllısan.**

3. **Dəmir qapı, taxta dirək, daş hasar, polad bıçaq** birləşmələrində dəmir, taxta, daş, polad sözləri təyin vəzifəsində işlədilmiş isimdir. Belə isimlər *necə? nə cür? hansı?* suallarına cavab olsa da onları sifət kimi qəbul etmək olmaz.

IV.Morfologiya

11. Sifətin quruluşca növləri

Sifətin quruluşca növləri

```
graph TD; A[Sifətin quruluşca növləri] --> B[Sadə kök]; A --> C[Mürəkkəb kök+kök]; A --> D[Düzəltmə kök+leksik şəkilçi];
```

Sadə
kök

Mürəkkəb
kök+kök

Düzəltmə
kök+leksik şəkilçi

IV. Morfologiya

12. Düzəltmə sifətlər

Düzəltmə Sifətlər

	Düzəltmə sifətlər	Şəkilçilər	Nümunələr
1	İsimdən sifət düzəldən şəkilçilər	1. -lı ⁴ 2. -sız ⁴ 3. -dakı ² 4. -cıl ⁴ 5. -ı ⁴ 6. -i, -yi	1. ağıl-lı, duz-lu, maraq-lı 2. günah-sız, ot-suz, güc-süz 3. bağ-dakı, ev-dəki, yol-dakı 4. İş-cil, ölüm-cül, zarafat-cıl 5. Palıd-ı, xurma-yı, sürmə-yi 6. Tibb-i, kütlə-vi, dairə-vi

	Düzəltmə isimlər	Şəkilçilər	Nümunələr
2	Fəldən sifət düzəldən şəkilçilər	1. -ağan (-əyən) 2. -qan (-kən) 3. -ğın (-gin, -ğun, -gün) 4. -qın (-kin, -qun, -kün) 5. -ıq (⁴ q, -k) 6. -ıcı 7. -inc ⁴	1. qac-ağan, gül-əyən 2. çalış-qan, sürüş-kən 3. gər-gin, yor-ğun, süz-gün 4. sat-qın, kəs-kin, tut-qun 5. aç-ıq, əz-ik, uç-uq, soyu-q, böyü-k 6. al-ıcı, keç-ici, qur-ucu 7. ₄ qorx-unc, gül-ünc

IV. Morfologiya

13. Mürəkkəb sifətlər

Mürəkkəb sifətlər

Nö	ƏMƏLƏGƏLMƏ YOLLARI	NÜMUNƏLƏR
1	İki sadə sözün birləşməsi ilə	qaraqaş, şirindil, hazır cavab
2	İki düzəltmə sifətin (I–si fel, II–si isim) birləşməsi ilə	sınıqqəlbli, açıqürəkli , soyuqqanlı
3	Bir sadə, bir düzəltmə sözün iştirakı ilə	sözdüzəldici, qaradinməz, istiqanlı
4	Mənsubiyyət şəkilçili sözün iştirakı ilə	stolüstü, rayonlararası
5	Sadə və ya düzəltmə sifətin təkrarı ilə	acı–acı, sərin–sərin , böyük–böyük
6	Biri və ya hər ikisi ayrılıqda işlənə bilməyən sözlərin birləşməsi ilə	kələ–kötür, xırda–mırda qarma–qarışıq, əyri–üyrü,
7	Yaxın və ya əks mənəli sözlərin birləşməsi ilə	bağlı–bağatlı, ağlı–qaralı, evli–eşikli

IV. Morfologiya

14. Sifətin müqayisə dərəcələri

SİFƏTİN MÜQAYİSƏ DƏRƏCƏLƏRİ

```
graph TD; A[SİFƏTİN MÜQAYİSƏ DƏRƏCƏLƏRİ] --> B[Adi dərəcə]; A --> C[Azaltma dərəcəsi]; A --> D[Çoxaltma dərəcəsi];
```

Adi dərəcə

Azaltma dərəcəsi

Çoxaltma dərəcəsi

Adi dərəcə

Əlamətin adi halda olduğunu bildirən dərəcəyə sifətin *adi dərəcəsi* deyilir.

Adi dərəcə digər dərəcələr üçün ölçüdür.

sarı

yaxşı

uzun

ağ

boz

göy

Azaltma dərəcəsi

Əlamətin adi haldan az olduğunu bildirən dərəcəyə sifətin *azaltma dərəcəsi* deyilir.

1. –**imtıl** (-**mtıl**) sarı-mtıl
2. -**raq** yaxşı-raq
3. -**ımtraq** (-**mtraq**) ağ-ımtraq
4. -**sov** (-**ımsov**, **ümsov**) uzun-sov, göy-ümsov

5. **Açıq**

Açıq-sarı

Açıq-qırmızı

Açıq-göy

Çoxaltma dərəcəsi

Əlamətin adi haldan çox olduğunu bildirən dərəcəyə sifətin çoxaltma dərəcəsi deyilir.

1. – ca² canlı–ca körpə–cə
2. sifətin ilk hecasının son samiti m,p,r samitlərindən biri ilə əvəz olunur, sifətin əvvəlinə artırılır.
qıpqırmızı, gömgöy, tərtəmiz
3. daha, ən, lap, olduqca – ədatları, düm – hissəciyi, tünd sözü (defislə yazılır) ən çox, lap çox
tünd – qırmızı, dümağ

Sifət cümlədə əşya bildirən sözü əvəz edə bilir, yəni isimləşə bilir (substantivləşir). Belə halda ismin suallarına cavab olur:

Körpə(kim?) anasına gülümsədi.

Qoca(kim?) ehtiyatla yolu keçdi.